

UDK: 632.2.

GOLSHTIN ZOTLI SIGIRLAR SUT MAHSULDORLIGINING TIRIK VAZNIGA BOG'LIQLIGI

H.I.Nomozov

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti magistri

M.Nortashyeva

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti mustaqil izlanuvchisi

M.K.Narbayeva

ilmiy rahbar, q.x.f.n., dotsent

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va
biotexnologiyalar universiteti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7942493>

Annotatsiya. Ushbu maqolada Samarqand viloyati Narpay tumanida "Agro Goldin Spring" qoramolchilikka ixtisoslashgan fermer xo'jaligida golshtin zotining yuqori tirik vazniga ega sigirlarining sut mahsuldorligi, oziqlantirish sharoiti hamda iqtisodiy samaradorligi haqida ma'lumotlar yoritilgan.

Kalit so'zlar: qoramolchilikka ixtisoslashgan fermer xo'jaligi, qora-ola golshtin, zot, oziqlantirish, tirik vazni, sut, sog'im, sof foyda, rentabellik.

ЗАВИСИМОСТЬ ЖИВОЙ МАССЫ ОТ УДОЯ КОРОВ ГОЛШТИНСКОЙ ПОРОДЫ

Аннотация. В данной статье приведены данные по кормлению и содержанию коров голштинской пород, разводимых в племенном животноводческом комплексе «Агро Голдин Родник» Нарпайского района Самаркандской области, а также связи и показателей молочной продуктивности с их живой массой экономической эффективности производства молока.

Ключевые слова: племенное хозяйство крупного рогатого скота, черная голштинская порода, откорм, живая масса, молоко, молоко, чистая прибыль, рентабельность.

DEPENDENCE OF LIVE WEIGHT OF MILK YIELD OF HOLSTEIN COWS

Abstract. This article highlights information about milk yield, feeding conditions and economic efficiency of Holstein cows with high live weight in the breeding livestock complex "Agro Goldin Rodnik" in the Narpay district of the Samarkand region.

Key words: cattle breeding farm, Black Holstein, breed, feeding, live weight, milk, milk, net profit, profitability.

Kirish. Istiqlol yillarida Mamlakatda chorvachilikka oid bo'lgan ko'plab davlat qonunlari, Prezident farmon va qarorlari Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Davlat dasturlari qabul qilingan. Shu davr mobaynida chorvachilikning barcha tarmog'i barqaror rivojlanib, bu jarayon ayniqsa, keyingi yillarda yanada jadallashgan.

Respublikamiz chorvachiligida qoramolchilik yetakchi o'rinni egallaydi. Chunki ishlab chiqarilayotgan va aholi iste'molidagi sutni asosiy qismini sigir suti tashkil qiladi. Go'sht

strukturasida qoramol go'shti birinchi o'rinda turadi. Shuning uchun ham tarmoqni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilib, tashkiliy, zootexnikaviy, seleksion va iqtisodiy tadbirlar o'z vaqtida samarali ravishda tashkil etilmoqda.

Chorvachilik tarmog'ini jadal rivojlantirish, zamonaviy va innovatsion uslublarini joriy etish, mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini oshirish va turlarini kengaytirish, shuningdek aholini mahalliy sharoitda ishlab chiqarilgan sifatli va arzon chorva mahsulotlari bilan uzluksiz ta'minlash hamda chorvachilikka ixtisoslashgan korxonalarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash maqsadidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 29-yanvardagi PQ-4576 sonli qarorida "Chorvachilik tarmog'ini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashni qo'shimcha chora-tadbirlari to'g'risida" qarori chorvachilikning barcha tarmog'i barqaror rivojlanishida dasturiy bo'lmoqda.

Material va metodlar. Ilmiy tadqiqot ishining tajriba qismi Samarqand viloyati Narpay tumanida "Agro Goldin Spring" qoramolchilikka ixtisoslashgan fermer xo'jaligida amalga oshirildi. Buning uchun o'xshashlik asosida sof zotli qora-ola golshtin zotining yuqori tirik vazniga ega sigirlarining sut mahsuldorligiga bog'liqligini, pushtdorlik xususiyati, asrash sharoiti, iste'mol qilgan oziqasini tirik vazn bilan qoplashi xususiyatlari o'rganish rejalashtirilgan. Tajriba uchun 2 laktatsiyadagi har xil tirik vazndagi sigirlarda I-guruhga 500-550 kg, II-guruhga 560-590 kg, III-guruhga 600 va 600 dan yuqori tirik vaznga ega bo'lgan sigirlar ajratilgan.

Natijalar va ularning tahlili. Sigirlarni yuqori me'yorda va to'yimli ozuqalar bilan oziqlantirish sut miqdoriga va uning sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Sigirlarning ratsioni barcha zaruriy to'yimli moddalar bo'yicha tenglashtirilgan va to'laqiyatli bo'lishi talab etiladi. Sog'in sigirlar ozuqa ratsionida ko'p miqdorda yuqori sifatli dag'al va shirali ozuqalarni iste'mol qilish lozim. Chunki, bu ozuqalar oshqozon-ichak tizimining me'yordagi faolligiga va sifatli sut hosil qilishiga imkon beradi. Yuqori me'yordagi to'yimli oziqlantirishga o'tilganda, sut miqdori ko'tariladi va uning sifati yaxshilanadi.

Sut ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda sigirlarning ozuqani sut bilan qoplash darajasi alohida amaliy ahamiyat kasb etadi va sigirlardan sutbop podalarda foydalanish samaradorligini ko'rsatadi. Ayniqsa turli tirik vaznga ega sigirlarning sut mahsuldorlik darajasini o'rganish, ozuqani sut bilan qoplash ko'rsatkichlarini baholash muhim va dolzarb vazifalardan biri bo'lib hisoblanadi. Bu ko'rsatkichni sigirlarning mahsuldorligini tirik vazniga bog'liqlikda o'rganish ham muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega. Xo'jalikda yil davomida bir tipli oziqlantirish tashkil qilingan bo'lib shirali, konsentrat va ayrim dag'al ozuqalar xo'jalikning o'zida yetishtiriladi.

1-jadval

**Sigirlarni bir tipdagi oziqlantirishda foydalanilgan
ozuqalar salmog'i, %**

№	Ozuqalar	Guruhlar		
		I	II	III
1	Beda pichani	12	11,82	11,7
2	Bug'doy somoni	4,45	4,38	4,33
3	Paxta shluxasi	7,1	7	6,93
4	Senaj	10	9,86	9,75

5	Makkajo‘xori silosi	26,48	27,56	28,33
6	Nimqand lavlagi	4,02	3,96	3,92
7	Makka yormasi	20,3	20	19,8
8	Bug‘doy yormasi	11,85	11,68	11,54
9	Paxta shroti	3,8	3,74	3,7
	Jami	100	100	100

Tajriba guruhlaridagi sigirlarga bir tipdagi oziqlantirish tashkil etilgan ozuqalardan foydalanildi. Laktatsiya davomida tajriba guruhlaridagi sigirlarning ozuqalarning to‘yimligi va salmog‘i o‘rganilganda I tajriba guruhidagi sigirlar dag‘al ozuqani 23,6 foiz shirali ozuqani 40,5 foiz konsentrat ozuqani 35,9 foiz II tajriba guruhidagi sigirlar dag‘al ozuqani 23,2 foiz shirali ozuqani 41,4 foiz konsentrat ozuqani 35,4 foiz, III tajriba guruhidagi sigirlar dag‘al ozuqani 23,0 foiz shirali ozuqani 42 foiz konsentrat ozuqani 35,0 foiz iste‘mol qilingan. Bu ozuqalarning to‘yimligi va salmog‘i bo‘yicha guruhlararo keskin farq kuzatilmaganligi qayd qilindi.

Boshqacha qilib aytganda oziqlantirish va asrash sharoitini yanada yaxshilagan holda golshtin sigirlardan ko‘proq mahsulot olish mumkin.

Sut mahsuldorligini o‘rganish borasidagi izlanishlar ko‘p o‘n yilliklar davomida o‘tkazilib kelinmoqda. Olib borilgan seleksion ishlar natijasida sigirlarning sut mahsuldorligi bir necha martaga oshdi. Shu narsa aniqki, chetdan keltirilgan golshtin zotning xo‘jalik foydali belgilari, ayniqsa ularning tirik vazni, sut mahsuldorligi yaxshi takomillashgan.

Biz o‘z tadqiqotlarimizda ikkinchi tug‘im sigirlarining sut mahsuldorligini tirik vazniga bog‘liqligini o‘rgandik. Xo‘jalikda sigirlar sog‘ish binosida bir vaqtda 24 bosh sigir 3 taktli sog‘ish aparatlarida sogiladi. Sog‘ilgan sut 3 tonnalik shestrnalarda sovitiladi.

Ma'lumotlarni tahlilidan ko'rinib turibdiki, laktatsiya davrida eng ko'p sut mahsuloti III - guruhdagi sigirlaridan olingan bo'lib 1 bosh sigirdan sog'ib olingan sut o'rtacha 5205,5 kg ni tashkil qilgan. Bu ko'rsatkich bo'yicha ular o'z tengqurlari I va II - guruhlardagi sigirlarni tegishlacha: 465,3 kg ($P<0,01$) va 256,5 kg ($P<0,03$) orqada qoldirishgan.

Olib boriladigan har bir izlanish iqtisodiy jihatdan tahlil qilinadi. Bunda dastlab qilingan harajat e'tiborga olinadi. Ma'lumki, harajat o'z navbatida bevosita va bilvosita harajatlarga bo'linadi. Bevosita harajat asosiy harajat bo'lib, unga hayvonlar uchun beriladigan ozuqa va ishchi-hodimlarga to'lanadigan ish haqqi harajatlari kiradi. Bilvosita harajat esa, chorvachilik bino va inshootlarini amortizatsiya harajati, avtoullov, traktor, kombain, har xil qishloq xo'jalik mexanizmlari, elektr-energiya harajati, yoqilg'i-moy harajati va zooveterinariya tadbirlari uchun qilinadigan harajatlarni o'z ichiga qamrab oladi. Biz tajribadagi sigirlarni iqtisodiy ko'rsatkichlarini hisoblab quyidagi, 2 - jadvalda bayon qildik.

2-jadval

Tajribaning iqtisodiy ko'rsatkichlari (o'rtacha bir boshga)

№	Ko'rsatkichlar	Guruhlar		
		I	II	III
1	Sigirlarning tirik vazni	552,6±2,40	595,8±1,41	655,8±1,41
2	Har 1 bosh sigirga laktatsiyada sarflangan harajatlar, so'm	23 644 700	23 644 700	23 644 700
3	O'rtacha 1 bosh sigirdan olingan bazis yog'lilikdagi sut, kg	4740,2±92,6	4949,0±104,6	5205,5±111,0
4	Bazis yog'lilikdagi sutning qiymati,so'm	5913,04	5913,04	5913,04
5	Har 1 bosh sigirdan jami olingan mahsulot qiymati, ming so'm	28 028,9	29263,6	30780,3
6	Jami xarajatlar, so'm	26 071 100	26 724600	27 589150

7	Sof foyda, so'm	1 957892,2	2539034,96	3191179,72
8	Rentabellik darajasi, %	7,5	9,5	11,6

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, olingan sof foyda III - guruhlardagi tirik vazni yuqori bo'lgan III- chi guruh golshtin sigirlarida ko'p bo'lib, 3191179,72 ming so'mni tashkil qilgan. Bu esa, I va II guruhlardagi tengqurlarining ko'rsatkichlaridan tegishli: 1 233 287,52 ming so'm yoki 61,3 foiz va 652 144,76 ming so'm yoki 79,5 foiz ko'pdir. Rentabellik darajasi bo'yicha ham III guruhda yuqori bolib I va II guruhdan 4,1, 2,1 foizga yuqori bo'lgan. Aynan ana shu ko'rsatkichlar tadqiqotlarning iqtisodiy samaradorligini belgilaydi.

Xulosa. Shunday qilib, tadqiqotlar natijalaridan shu narsa ma'lum bo'ldiki golshtin zotli sigirlardan sut ishlab chiqarish maqsadida foydalanishda tirik vazni ham katta axamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

REFERENCES

1. Нарбаева М.К. Продуктивность голштинских черно-пестрых пород и их помесей в условиях южной зоны Узбекистана. Автореф. дисс. канд. с-х наук. Ташкент. 2012. 21 с.
2. Dushmanmedova M.X., Nosirov U.N.. Toshkent atrofida chorvachilik fermer xo'jaliklar podasini golshtinlashtirish va sersut qilish texnologiya usullarida sut maxsuldorligini oshirish. //Zooveterinariya. 2012 № 7. 30 -31 b.
3. Карнаухов Ю.А.. Продуктивность коров черно-пестрой порода и ее голштинизированных помесей. //Zootexniya. 2012. № 11. с. 29-30.
4. Кахаров А.К., Narbayeva M.K., Qurbonova SH., Maxmadiyrov O. Qoramolchilikda golshtinlashtirishning zootexnikaviy va iqtisodiy samaradorligi. // Zooveterinariya. 2013. № 9. 26-27 b.
5. Egamberdieva Z. K., Narbaeva M. K. USE OF HYDROPONIC GREEN FODDER IN CATTLE FEEDING. – 2022.
6. Ахтамова М. ГОЛШТИН ЗОТЛИ ТАНАЛАРНИНГ ПОДАНИ ТАКРОП ТЎЛДИРИШ КЎРСАТКИЧЛАРИ //Наука и технология в современном мире. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 97-100.
7. Allaberdievich K. S. et al. Fertility Characteristics of Cows Belonging to Different Selections //Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences. – 2023. – С. 94-96.
8. Ахтамова М., Курбонова Ш., Гаппаров Ш. ТАНАЛАРНИ ЎСТИРИШ ВА СИГИРЛАР ЕЛИНИНИНГ МОРФОФУНКЦИОНАЛ ХУСУСИЯТЛАРИНИ ЯХШИЛАШДА ТЕХНОЛОГИК ТАДБИРЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ //Наука и технология в современном мире. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 59-64.
9. Akhtamova M.T., Amirov Sh.K., KurbonovaSh.E., Gapparov Sh.T., Sherkulova F.E. The use of feed additives in the diet of cattle.//European Journal of Agricultural and Rural Education (EJARE). Vol. 2 No. 6, June 2021. ISSN: 2660-5643. P. 37-39
10. Nortasheva M., Narbayeva M. QORAMOLLARNI PODANI QAYTA TO'LDIRISH XUSUSIYATLARI //AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIIY JURNALI. – 2022. – С. 605-607.